

ANNA ΚΟΥΠΠΑΝΟΥ

Όταν μας άφησε η Θάλασσα

Μια ιστορία βασισμένη σε πραγματικά
γεγονότα από την Κύπρο του 1974

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη λογοτεχνία για παιδιά και για νέους
Συλλογή Κύκνοι – 107

Άννα Κουμπάνου, *Όταν μας άφησε η θάλασσα. Μια ιστορία βασισμένη
σε πραγματικά γεγονότα από την Κύπρο του 1974*

Επιμέλεια-διορθώσεις: Μάνος Μπονάνος

Υπεύθυνη έκδοσης: Υδόνη Καρύδη

Σελιδοποίηση: Αλέξιος Δ. Μάστορης

Copyright© Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη)
και Άννα Κουμπάνου, 2024

Η εικόνα του εξωφύλλου παραχωρήθηκε από τον αρχικό δικαιούχο
στη Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2024

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Απρίλιος 2024
KET Z356 ΚΕΠ 237/24 ISBN 978-618-07-0772-4

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΛΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665 – ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),
570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15 – ΦΑΞ: 2310.70.63.55
Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ANNA ΚΟΥΠΠΑΝΟΥ

Όταν μας άφησε η θάλασσα

Μια ιστορία βασισμένη σε πραγματικά γεγονότα
από την Κύπρο του 1974

ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΥΚΝΟΙ

Η ιστορία που ακολουθεί αντλεί υλικό από τα διώματα των παιδιών που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους στην κατεχόμενη Κύπρο το 1974 μετά την τουρκική εισβολή και ταξίδεψαν μόνα, για να φιλοξενηθούν σε οικογένειες και ιδρύματα στην Ελλάδα. Παρόλο όμως που βασίζεται σε πραγματικά γεγονότα, το βιβλίο αποτελεί προϊόν μυθοπλασίας, περιγράφει δηλαδή μια σειρά γεγονότων που θα μπορούσε να έχει συμβεί, αλλά δεν έχει κατ' ανάγκη συμβεί.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Περιμένοντας στη σιωπή...
(κι όλα όσα έγιναν πριν)

Κεφάλαιο 1

Κύπρος, 1974. Στις 20 Ιουλίου η Τουρκία εισβάλλει στην Κύπρο καταλαμβάνοντας μέσα σε τρεις μέρες την Κερύνεια και την περιοχή γύρω από αυτή. Κηρύσσεται εκκευρία και ακολουθούν διαβουλεύσεις στη Γενεύη. Στις 14 Αυγούστου 1974, και μετά την κατάρρευση των συνομιλιών, η Τουρκία σπάει την εκκευρία και προχωρεί στη δεύτερη φάση της εισβολής. Χιλιάδες άνθρωποι εκτοπίζονται από τα σπίτια τους και, πρόσφυγες πια, βρίσκουν καταφύγιο στις ελεύθερες περιοχές του νησιού προκειμένου να σωθούν από την τουρκική βιαιότητα. Σχεδόν η μισή Κύπρος είναι πλέον σκλαβωμένη, ενώ εκφράζονται φόβοι και για τρίτη φάση της εισβολής. Η Κατερίνα και ο αδελφός της Μιχάλης, δύο προσφυγόπουλα από ένα χωριό της Κερύνειας, ταξιδεύουν μαζί με άλλα τριακόσια ενενήντα οχτώ παιδιά, χωρίς τις οικογένειές τους, για την Ελλάδα, με σκοπό να φιλοξενηθούν σε ιδρύματα ή οικογένειες, μακριά από τον τρόπο του πολέμου.*

* Τα ιδρύματα ήταν κυρίως οικοτροφεία και ορφανοτροφεία. Το ίδρυμα που περιγράφεται στη συνέχεια δεν αντιστοιχεί σε κάποιο συγκεκριμένο υπαρκτό ίδρυμα.

Πόση υπομονή να κάνουμε; Δεν αντέχω την ποδάρρα του Μιχάλη να μου τρυπά το πλευρό. Φοράει τα καλά του παπούτσια, τα γυαλιστερά, εκείνα που πήρε δώρο τον Δεκαπενταύγουστο, όχι αυτόν, τον προηγούμενο, γιατί αυτός ο νέος ήρθε χωρίς δώρα, χωρίς χαρές, με τα ίδια παπούτσια, και κάτι ταλαιπωρημένα πακέτα του Ερυθρού Σταυρού.

«Μιχάλη, κάνε κάτι» του λέω, αλλά τι να κάνει; Είναι ο τρόπος που ριχτήκαμε σε τούτη τη γωνιά. Νιώθω ένα χέρι ακουμπισμένο στο κεφάλι μου, μάλλον ξεκουράζεται, κοιτάζω να δω σε ποιον να ανήκει. Αν μας πασπάλιζε κάποιος με αλάτι, θα μοιάζαμε με εκείνα τα ψαράκια που κοιμούνται μέσα σε ένα στρογγυλό μεταλλικό κουτί: ήσυχα, χωρίς κεφάλια. Γιατί αν είχαν κεφάλια ίσως εκείνα τα ψάρια να έλεγαν ιστορίες, κι εκείνες οι ιστορίες δε θα ήταν όμορφες, θα ήταν ιστορίες πολέμου. Αυτό ήθελα να πω στον Μιχάλη, αλλά τα μάτια του κοιτούν αλλού και δεν ξέρω τι βλέπουν.

Μας μέτρησαν τρεις φορές, και κάθε φορά έδγαζαν άλλο αριθμό. Κανείς δεν καταλάβαινε τι πήγαινε λάθος. Ίσως κάποιο από τα παιδιά να ήταν μικροκαμωμένο και να μη φαινόταν, ίσως κάποιο να έπαιζε κρυφτό, αν και με όσα συνέδησαν κανέναν δε θέλει να παίξει, όχι στα φανερά τουλάχιστον. Στο τέλος, κάποιος είπε: «Είναι τετρακόσια. Τόσα είναι. Ξεκινάμε». Ο καπετάνιος το δέχτηκε, και ξεκινήσαμε.

Ύστερα μας είπαν να κλείσουμε το στόμα, και έτσι τώρα είμαστε τετρακόσια στόματα κλειστά και οχτακόσια

μάτια ανοιχτά, που κοιτούν παρατηρητικά, όπως κοιτάει το ανθρωποπούλι.* Γιατί όμως μας είπαν να κάνουμε ησυχία; Μόνο ησυχία κάνουμε από την εισβολή και μετά.

Κάποια στιγμή τα χείλη του Μιχάλη τρεμοπαίζουν σαν φύλλα που τα χαϊδεύει ο άνεμος, αλλά δεν κλαίει. Έφτασε μια στιγμή που σταματήσαμε να κλαίμε. Δεν ξέρω πόσα δάκρυα έχουμε μέσα μας και πού κρύβονται. Ίσως στην καρδιά. Ίσως η καρδιά του καθενός να είναι ένα ρόδι από δάκρυα, κι όταν τα κλάψεις όλα μένει μόνο το πικρό, εκείνο το λευκό κομμάτι που κανείς δε θέλει.

* Κλαψοπούλι ή τυτώ, είδος πουλιού που μοιάζει με κουκουβάγια.

Κεφάλαιο 2

Η Κατερίνα θυμάται τις τελευταίες μέρες, και κυρίως τις τελευταίες ώρες πριν από την εισβολή, πριν αναγκαστούν εκείνη και η οικογένειά της να εγκαταλείψουν το σπίτι τους σε ένα χωριό της Κερύνειας. Έπειτα η τουρκική εισβολή ξεκινά. Ο φόβος του πολέμου φτάνει και στο χωριό της Κατερίνας. Όλοι, μικροί και μεγάλοι, ίσως περισσότερο οι μεγάλοι, είναι σαστισμένοι. Προσπαθούν να αποφασίσουν τι θα πάρουν και τι θα αφήσουν πίσω, καθώς αναχωρούν για το ασφαλές κομμάτι του νησιού.

Εκείνες τις μέρες οι μεγάλοι έλεγαν ότι θα έρθουν οι Τούρκοι και «Ποιος θα μας φυλάξει; Ποιος θα μας σώσει;», αλλά νομίζαμε ότι το έλεγαν για να μας τρομάξουν, έτσι κι αλλιώς τέτοιες κουβέντες πάντα τις έλεγαν, αλλά τίποτε κακό δεν είχε συμβεί μέχρι τότε. Ή έτσι νομίζαμε.

Γιατί αν το καλοσκεφτόσουν, οι γείτονές μας Τούρκοι ήταν. Και ο Αλί, ο καλύτερός μας φίλος εμένα και του Μιχάλη. Τούρκος ήταν ο Αλί, γεννημένος στην ίδια γη μ' εμάς. Κι ήμασταν, οι τρεις μας, οι τρεις φύλακες. Οι φύλακες του χωριού! Αυτή ήταν η δουλειά μας. Να φυλάμε το

χωριό. Ποιο το πρόβλημα, λοιπόν; Εκείνες τις στιγμές δεν ξέραμε. Μετά μας εξήγησαν. Αλλά οι εξηγήσεις τους ήταν μπερδεμένες.

Τη μαμά εκείνες τις ώρες πριν από το φευγιό την είχα ρουφήξει η αρμαρόλα,* πιο πολύ το κάτω ντουλάπι, για να είμαι ακριβής – έτσι έλεγε ο δάσκαλος, να είμαστε ακριβείς. Έψαχνε σ' εκείνο το ντουλάπι που διπλοκλείδωνε με χρυσαφί κλειδί, κι όλο έλεγε ότι δεν υπήρχε χρόνος, μ' έστελνε να πάω να φτιάξω τον μπόγο με τα ρούχα μου, να τα βάλω όλα σε ένα σεντόνι και να το δέσω καλά. Κι όλο αναρωτιόταν για κάτι που έψαχνε, αλλά δεν έλεγε τι ήταν αυτό κι εγώ δεν είχα τρόπο να τη βοηθήσω.

Κοίταξα το ρολόι του σπιτιού και ρώτησα ξανά πόση ώρα μάς απόμενε. «Δεν έχουμε χρόνο για κουβέντες» απάντησε η μαμά. Την ξαναρώτησα αν ήταν σίγουρη ότι έρχονταν οι Τούρκοι και για μια στιγμή σταμάτησε και με κοίταξε στα μάτια, αλλά δε μ' έβλεπε, όχι πραγματικά. Εκείνη ήταν η πρώτη φορά, από τις πολλές που ακολούθησαν, που η μαμά κοιτούσε αλλά δεν έβλεπε. Αυτοί οι Τούρκοι, είπε, δεν ήταν σαν τους Τούρκους του χωριού μας, σαν τον Αλί και τον παππού του, ήταν άλλοι Τούρκοι, από τα βόθρα της Τουρκίας, και να πάω να ετοιμάσω τα πράγματά μου.

Εγώ είχα ξανακούσει για τα βόθρα της Τουρκίας, ήταν κάτι που δε θέλαμε να συζητάμε αλλά το σκεφτόμασταν

* Ξύλινο έπιπλο για φύλαξη ειδών κουζίνας.

κάθε φορά που πηγαίναμε στη θάλασσα. Η Τουρκία φαινόταν απέναντι, στην άλλη όχθη, αλλά μέχρι πού έφτανε και ποια ήταν τα δάθη της και πώς έμοιαζαν, αυτά δεν τα λέγαμε, κανείς δεν ήθελε να ξέρει.

Σταμάτησα ξανά μπροστά στο ρολόι. Ήταν το στολίδι του σπιτιού μας, το καμάρι μας, το είχε στείλει ο πατέρας της γιαγιάς, ο προπάππους μου, από την Αμερική. Είχε φτάσει μια μέρα, πολλά χρόνια πριν, σ' ένα όμορφο κουτί, τότε που η μαμά δεν ήταν παρά ένα μικρό παιδί. Και χάρηκε πολύ η μαμά με το κουτί, σκέφτηκε ότι θα το έκανε σπίτι για τις κούκλες της, αλλά η γιαγιά, που τότε δεν ήταν ακόμα γιαγιά, της εξήγησε ότι το δώρο δεν ήταν το κουτί, αλλά αυτό που κρυβόταν μέσα στο κουτί. Όταν το άνοιξαν κι έβαλαν κάθε κομμάτι στη θέση του, η μαμά είδε τα χεράκια του ρολογιού, που κάτι ήθελαν να πουν, και την κορμωστασιά του, που έμοιαζε με κυπαρίσσι ή στενόμακρο σπίτι ή κυπαρίσσι που έγινε σπίτι, και κάποια στιγμή το άκουσε να μιλά. «Έτσι θα το έχουμε τώρα» είπε η γιαγιά, αλλά η μαμά χτύπησε παλαμάκια. «Μπορούσε να στείλει λεφτά, κι έστειλε αυτό» είπε πάλι η γιαγιά. «Άχρηστο» συμπλήρωσε, αλλά η μαμά δεν το έδρισκε άχρηστο, γιατί ακόμα και τώρα που ήταν μεγάλη έλεγε ότι το ρολόι ήταν η καρδιά του σπιτιού. Μια καρδιά δεν μπορεί να είναι άχρηστη.

«Τελείωνε. Κάνε γρήγορα» είπε ξανά η μαμά. Εγώ κανονικά έκανα, όχι πιο αργά απ' ό,τι συνήθως. Γύρισα να δω τη γιαγιά. Εκείνη μου έκανε νόημα να μην την παίρνω σοβαρά υπόψη. Έτσι μου έλεγε η γιαγιά κάθε φορά

που θύμωνε η κόρη της. Αλλά η μαμά θύμωσε κι άλλο. «Ακόμα εδώ είσαι;» φώναξε. «Πήγαινε να ετοιμάσεις τα ρούχα σου».

Κίνησα για το δωμάτιό μου, εμένα και του Μιχάλη. «Τι κάνεις εκεί;» με ρώτησε. «Πάω να φτιάξω τον μπόγο μου» της είπα. «Όχι μόνη. Θα έρθω κι εγώ» είπε, και τ' άφησε όλα στη μέση. Σταθήκαμε μαζί στο δωμάτιο. Δεν ήξερα τι να κάνω με τα χέρια μου. Η μαμά κοίταξε τριγύρω και το βλέμμα μου ακολουθούσε το δικό της. Έπειτα, άρχισε να ανοίγει συρτάρια και ντουλάπια και να ρίχνει πράγματα στη μέση του κρεβατιού κι ύστερα να τα πετά πάλι πίσω.

Εγώ πλησίασα στο τραπεζάκι του διαβάσματος και μάζεψα τα βιβλία μου, τρία βιβλία όλα κι όλα, που ήταν το καύχημά μας, εμένα και του Μιχάλη. «Όχι, αυτά! Είναι βαριά» φώναξε η μαμά, κι εγώ τα άφησα κάτω. Τίποτε δεν της άρεσε εκείνη τη μέρα. Μετά πήγα να πάρω την κούκλα μου, εκείνη που μου έδωσαν οι ουρανοί, τη νύχτα του Χρυσοσώτηρου. Πήγαινε καιρός που είχα παίξει μαζί της, αλλά σαν ζωντανό πλάσμα μού φάνηκε εκείνη τη στιγμή και δε μου 'κανε καρδιά να την αφήσω πίσω. Μου είχε πέσει κάτω μια φορά και τα μάτια της κρύφτηκαν μέσα στο κεφάλι και όταν τη νανούριζες εκείνα πήγαιναν πέρα δώθε κι ακούγονταν σαν κουδουνάκια. «Όχι αυτή, δεν τη χρειάζεσαι» είπε η μαμά, και έτσι την άφησα στην άκρη του κρεβατιού μέχρι να δω τι θα κάνω.

Η μαμά δάδισε προς το παράθυρο, το έκλεισε και τράβηξε τις κουρτίνες. Στο χωριό κυκλοφορούσαν κάτι ψί-

θυροι. Για το κακό, που θα ξέδραζε η θάλασσα, και για τον Αρχιεπίσκοπο,* που είχε καταφέρει να διαφύγει κάπου μακριά.

«Πού 'ναι ο Μιχάλης;» ρώτησε τότε η μαμά, ενώ τα χέρια της και όλος ο κορμός της εκτινάσσονταν προς τα πάνω σαν ελατήριο που είχε πιεστεί πολύ. Μα τι είχε πάθει επιτέλους; «Πού να ξέρω;» απάντησα, αλλά ψέματα είπα, γιατί ήξερα πού είναι ο Μιχάλης. Ήταν με τον Αλί και ο Αλί ήταν Τούρκος και τώρα όλα είχαν αλλάξει. «Δεν ξέρω» ξαναείπα, κι άγγιξα τα φρύδια μου. Εκείνη τη στιγμή δεν το ήξερα ότι τα άγγιξα, αλλά η μαμά το είχε προσέξει. Το πρόσωπό της έγινε άγριο, σαν θάλασσα που αναποδογυρίζει δάρκες. «Αγγίζεις τα φρύδια σου» είπε. «Ξέρεις». «Δεν ξέρω» ξαναείπα, και μετά έγινε κάτι πολύ περίεργο. Η μαμά με πλησίασε, έβαλε τα χέρια της στους ώμους μου κι άρχισε να με ταρακουνά σαν να ήμουν κούκλα. «Σταμάτα!» της είπα. «Τι έπαθες;» Η μαμά με κοίταξε ξαφνιασμένη, λες και ο χρόνος που έφευγε μαζεύτηκε σαν δόλος στα χέρια της, έτοιμος να κυλήσει και να χαθεί.

«Κατερίνα μου» είπε, «συγχώρα με, αλλά δεν έχουμε χρόνο. Κινδυνεύουμε».

Εγώ πάγωσα. Κινδυνεύουμε; Και ο Μιχάλης; Τι θα γί-

* Στις 15 Ιουλίου 1974, πέντε μέρες πριν από την πρώτη φάση της τουρκικής εισβολής, έγινε το πραξικόπημα με το οποίο οι αντίπαλοι του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', προέδρου της Κύπρου, ανέτρεψαν τη νόμιμη κυβέρνηση και αποπειράθηκαν να τον σκοτώσουν.

νει με τον Μιχάλη; Κι ο Αλί; Η μαμά με ρώτησε ξανά. «Πήγαν με τον Αλί για χταπόδια» ομολόγησα. «Θα σας κάναμε έκπληξη! Σήμερα που είναι του Προφήτη Ηλία!» Και της μαμάς τα μάτια θυθίστηκαν μέσα στο κεφάλι της. Μα δεν κουδούνισαν. Κουβέντα δεν είπε.

Όταν μας άφησε η θάλασσα

Μια ιστορία βασισμένη σε πραγματικά γεγονότα από την Κύπρο του 1974

Άννα Κουμπάνου

Κύπρος, 1974. Η τουρκική εισβολή στερεί από την Κατερίνα Χρυσοστόμου, ένα νεαρό κορίτσι από την Κερύνεια, το χωριό, το σπίτι, ίσως και τον πατέρα της. Μαζί με τον δίδυμο αδελφό της Μιχάλη επιβιβάζονται σε ένα καράβι που ταξιδεύει για την Ελλάδα.

Μαζί τους ταξιδεύουν κι άλλα παιδιά. Εκατοντάδες κορίτσια και αγόρια, χωρίς γονείς, χωρίς άλλα μέλη των οικογενειών τους, κατευθύνονται προς τον Πειραιά με την ελπίδα μιας καινούριας ζωής, προκειμένου να φιλοξενηθούν σε ιδρύματα και οικογένειες και να ξαναπιάσουν το νήμα μιας ήρεμης ζωής.

Η Κατερίνα και ο Μιχάλης βρίσκονται σε μια χώρα που γνωρίζουν μόνο από βιβλία και ιστορίες. Η ζωή όμως τους επιφυλάσσει κι άλλες εκπλήξεις. Θα καταφέρουν να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και τα εμπόδια που ορθώνονται μπροστά και ανάμεσά τους; Θα τα καταφέρουν μαζί;

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Θέντα Μιμηλάκη

10+ Συλλογή κύκνοι

Διαβάστε επίσης:

Κύπρος, τουρκική
εισβολή, ασυνόδευτα
παιδιά, πρόσφυγες

ISBN 978-618-07-0772-4

9 786180 707724 >
Βοηθ. κωδ. μπχ/σπς 14772